

Danske Haandskrifter, fornemmelig af historisk
 Indhold, i det Kongelige Bibliothek i Stockholm,
 beskrevne
 af
 C. Mølbech.

Det Stockholmske Bibliothek, der hidtil mere har været betragtet som Kongernes private Bogsamling, end som et nationalt og offentligt Bibliothek, er dervor i det Hele ikke meget bekjendt udenfor — ja man kan, uden at tage for meget fejl, tilføje: i Sverrigé. I Sædeleshed ere de Haandskrifter, som det indeholder, deres Historie, Bestaffenhed og Værdi, hidtil saa godt som aldeles ubekjendte, og der fattes endnu (1842), ei allene en videnskabeligt ordnet Manuscript-Catalog; men endog fuldstændige Registraturer over den hele Samling, saaledes at man, indtil Juli Maaned forrige Åar, ikke engang paa Bibliotheket selv kunde vide eller have fuldstændig Kundstab om, hvad man af Haandskrifter besad. Tilfældige Omstændigheder, hvortil hørte en yngre Medhjelvers Untagelse iblandt Bibliothekspersonalet, gav Anledning til at der i Sommeren 1842 tænktes paa, at tilveiebringe i det mindste en saadan Registratur over alle Haandskrifter, og til den Ende at samle dem, fra de forskellige Glemmer, hvor de uden Orden bevaredes i Bibliotheket. Upaatvivleligt maatte dette allerførst ske,

for at komme til Kundskab om, hvad der fandtes; men den Maade, hvorpaa man herved gik til Værks, kan ingenlunde ubetinget roses. Det hele betydelige Arbeide var tilfalden hin yngre Videnskabsdyrker (Mag. G. O. H. Cavallius), som med Eyst og Iver, men uden tilstrækkelig Øvelse i dette Slags Bibliotheks-Førretninger, paatog sig, for at bringe nogen Orden i den hele Masse af Haandskrifter (de fandtes at udgiore omrent 3000 Nummere), at samle og assoudre dem paa den Maade, at man bragte alle de Manuscripter sammen paa et Sted, som tilhørte eller vedkom ethvert Land især, dets Sprog, Literatur og Historie. Denne Fremgangsmaade, som vel undertiden er fulgt og anbefalet, kan have en vis Orden og Bequemmelighed til Folge; men Enhver, som kiender noget til store Bibliotheker og Manuscriptsamlinger, veed, at der ved de sidste gives historiske Hensyn til de forskellige Maader, hvorpaa hele Samlingen er opstaaet af mindre Dele og Aquisitioner, som ofte giore det aldeles uutsraadeligt, at sammenfælde de historisk dannede Bestanddele af en større Manuscriptsamling i et eneste Heelt; saa nyttigt, ja nødvendigt det for Nesten kan være, at anlægge en fælles Catalog for Manuscripterne, hvori der ved ethvert Haandskrift angives den specielle Samling, hvori det findes. Hvormange saadanne der gives, eller med Bestemthed kunne paavisés i det Stockholmske Bibliotheks Manuscriptsamling, kan jeg her ikke sige; men den har i det mindste een betydelig og hoist vigtig Afdeling, som vist nok altid burde bevares i sin Selvstændighed og Uffsondring, nemlig den værdifulde Samling af islandiske, svenske og danske Haandskrifter, der i en Deel af det 17de og 18de Aarhundrede efterhaanden bragtes sammen, og tilhørte det af Carl XI. oprettede, imellem 1770 og 1780 (om jeg ikke feiler) ophævede Antiquitets-Collegium, efter hvis Ophævelse den indlemmedes i det Kongelige Bibliothek. Denne uvurdeelige Afdeling af Haandskrifterne

(hvortil bl. Al. den allersterste Deel af de talrige svenske og danske Lov-Codices hore) er ogsaa den eneste, hvorover en god og fuldstændig Catalog haves.

I midlertid havde man nu, ved at foretage den ovenfor emtalte ethnographiske Ordning af de sammensankede Manuscripter, ogsaa tilveiebragt det Resultat, at de danske, eller Danmark vedkommende Haandskrifter i det Stockholmiske Bibliothek, for saavidt man kunde dem, og kunde adskille dem fra de svenske, vare blevne samlede og opstillede efter Formaterne paa eet Sted. Endnu havde man dog ingen Catalog over dem; og da jeg, under et fort Ophold i Sverriges Hovedstad i Juli Maaned 1812, ønskede at blive nærmere bekjendt med denne Deel af Bibliothekets Manuscripter, kunde jeg ikke erholde nogen Veiledning dertil af en fuldstændig Fortegnelse. Jeg fandt derimod Afgangen saa meget lettet, at jeg i det mindste kunde faae en bequem Oversigt over de danske Haandskrifter, ved at giennemgaae dem alle paa Stedet, og selv forfatte en Fortegnelse derever. Videre at benytte de enkelte, som hertil kunde opfordre, ved Afskrifter eller Uddrag, tilled Tiden mig, med ganske saa Undtagelser, aldeles ikke. Heller ikke kunde jeg udstrække mine Undersøgelser til den ypperlige Skat af danske Lov-Codices, som det Kongelige Bibliothek i Stockholm besidder; da disse allerede for flere Aar siden for en Tid ere forflyttede til Lund, hvor Dr. Professor Schlyter benytter dem til sine ypperlige og classiske Udgaver af de gammelsvenske Love¹⁾. Jeg indskrænkede mig saaledes til at giennemgaae de øvrige Haandskrifter, der vare samlede og sammenstillede under den danske Manuskript-Abdeling, hvortil Dhr.

¹⁾ Tidligere (1841) har jeg i Eunb giennemgaet den største Deel af denne Samling af danske Lov-Codices, hvorfaf de allerflesteheds til ere ganske ubenyttedes; og haaber engang, ved en anden Lejlighed at kunne meddele en kort Æsterretning om samme.

Bibliothekarer med Velvillie tilstede mig den frieste Adgang; ligesom en lignende Adgang til andre Afdelinger af Haandskrifterne i længere Tid har været tilstaet en engelsk Literator Hr. G. C. Stephen, der har samlet gode og noigtige Noticer om de saa irske, angelsariske og engelske Manuscripter, her findes; og nu var sysselsat med de ældre franske.

Jeg tor antage, at den herefter følgende fortatte
Oversigt over de stockholmske, den ældre danske Historie
og Literatur vedkommende Haandskrifter, ikke vil være uvel-
kommen for begges Elskere, og at den kan tiene til i Fremtiden,
ved forealdende Leilighed, at henlede en nærmere Opmærksomhed paa enkelte af de mærkeligste Stykker. Til disse høre
unegtelig (da de egentlig historiske Manuscripter, maa ske
med et Par Undtagelser, neppe ville give noget nyt Udbytte
for vort Fædrelands historiske Forhold) den sidste Afdeling,
eller de til vor Middelalders Literatur henhorende
Haandskrifter. Under dennes befrielse Fattigdom, er enhver
hertil ny Udvivelse af vor Kundskab om samme en for denne
vigtig Berigelse; og jeg vilde ansee min Reise til Stockholm i
1842 lønnet, allene ved de saa Opdagelser af denne Art, jeg
der var i Stand til at giøre; i det jeg tillige er ikke uden
Haab om, at kunne opnaae en videre Frugt og Benyttelse af
samme.

Bed den her meddelelse Fortegnelse maa jeg endnu bemærke,
at den, nogenlunde efter Indholdet afgaasde Orden, hvori jeg an-
sører dem, og de Nummrene, som jeg derefter har givet Haands-
krifterne, tilhøre mig selv; men at det ved enden af dem
tilhørende Mærke (f. Ex. K. 24) findes anbragt paa de Ma-
nuscripter, der ere komne til det Kongelige Bibliothek med An-
tiquitets-Collegiets Samlinger, og maa hensores til den strevne
Catalog over disse.

1. Fol. „*Philippi Cominæi, Ridderes og Herre af Argenton Hystori, som indeholder Kong Lodvig den XI, och Kong Carl den VIII aff Frankrike deris Gierninger og Bedrifft, udsett aff Franzeste paa Dansk:“ (oversat ved M. Hans Mogen-
sen.) 1574. (Gl. Nr. 101.)*

Med alfabetisk Register, og Fortale, egenhændig underskrevet: „Actum Drachholm i Augusti 1605. Arrild Huitfeldt.“ (Afstriften er smuk og meget tydelig; men nu og da ere Ord rettede, uden Eviol ved Huitfeldts Haand. Dog synes dette mest kun at være Skrivfejl.)

I Fortalen ytrer Huitfeldt sig saaledes om Cominnes: „Jeg haver ofte forundret mig, at af en ulærd Mand, som ikke forstod Latin, noget sligt, det fuldkommen vore, skulle kunde forebringes. Men der jeg seer heden til den lange Forsahrenhed, „Ovelse og Brug, han haver haft til Hove, ubi Krig og Legationer, forundrer mig des ikke saa saare, og maa vel bekiende, „at Lærdom og Forsahrenhed ubi Latin og gode Konster er god, og til hvad som ubi Skrift stal udgaae tienlig; men et forstandigt „Hoved af Ovelse, lang Brug og Forfaring, er det Meste som gior Værket. Beslutter dersor saaledes: at Forsahrenhed gior „Visedom og Forstand, men disse begge Stykker samlede, som er „Forsarenhed og Latinen, kan giøre et Mestersstykke.“

Huitfeldt ytrer at han ansaae det onskeligt, at denne Bog, der baade er oversat paa Latin af Joh. Sleidanus, og paa Tydsl, ogsaa maatte komme paa Dansk, „at danske Menighed udi Stedet for en Hob Skarns Boger de læse, som Reinecke Foss, Faustus og slige flere, heller maatte vænnes til at læse gode Autores, som Franciscum Guicciardinum og flere.“ Upaatviseelig vil endnu i det mindste enhver Elster af det danske Sprog, og Kiender af dets Historie, onse, at en dansk Oversættelse fra 16de Aarhundrede af Cominnes ypperlige og i sin Art classiske Memoirer over Ludvig XI., ved en saa lerd og sproghyndig Mand som Hans Mogensson, ikke henliggende i Manuscript, og omstider vandr.

Om Oversetteren og bor
 „Salig Bisrn An
 „let med en

„zosisse Sprog, ved Navn M. Hans Mogensson¹⁾ da
„Præst til Giannerup²⁾ vdi Skaane, men siden Bispe i
„Trondhjem, at han fulde oversætte og transferere samme Bog
„paa Danske, hvilket han hannem ogsaa til Billie efterkom.
„Salig Peder Gyldenstierne, Rigens Marsh. Jeg da uvardig
„Secretær, og Eyler Krausse høvredes til Aarhuus, vi lo-
„vede nogen Hjelp til samme Bogs og Arbeides Forfærding.
„Men der en Part af disse gode Mænd ved Doden ere afgangne,
„sik og antvorde for^{me} Bispe mig samme Bog udi Haender, at
„jeg den vilde oversee, læse og emendere, som den der ve forstod
„Tydse, Latine og Franzosse Sprog, huad mig godt syntes.
„Saa havre jeg nu anden Gang efter hannem overseet samme
„Bog, og derudi sommesteds rettet udi Dansten, huad mig syn-
„tes, dog intet udi Hovedmeningen.“

2. „Cronica Danorum.“ (Plattyds.) Et Papirs Haandskrift i Folio, fra det 14de Aarhundrede, som indeholder en Kronicke af Danmark, der naer fra de ældste Tider til ind i Valdemar den Tredies Historie; og for det meste vel er et Udtog af Saxo, eller Oversættelse af Thom. Ghysmer; men dog neppe, eller kun tildeels, stemmer overens med Texten i det bekiende, i XVde Aarhundrede uden Aarstal trykte plattydske Udtog af Saxo. Den begynder med disse Linier:

„In den Jaren na goddes bort was tho lunden in Schone
ein erzbischop de was geheten Absalon, de begerde to we-
tene der Koninge leuen de yn denemarken gewest.“ — — —

¹⁾ Født i Kopenhagen henved 1525; havde studeret ved tydse Universiteter, og siden opholdt sig i Paris; han berømmes ikke allene for sin Lærdom og Sproglundstab, men ogsaa for sin Behagelighed i Omgang med Folk af alle Stande. 1558 blev han Professor (til den saafaldte *Lectio Virgiliana*) og kort efter *Professor linguae græcæ* ved Kopenhagen Universitet; 1578 Bispe i Trondhjem, hvor han døde 1595. At han, efter sin Tids Wilkaar, forstod at bruge det danske Sprog meget vel, viser ogsaa hans Oversættelse af de saakaldte „Tolv Patriarchers Testamente“ (Aaben 1580) og hans Lægprædiken over Jacob Knutfeldt. (1585.) Noale saa Efterretninger om ham i. D. Mag. VI. 333-36. At han har været Præst i Skaane nærones hverken der, eller hos Worm.

²⁾ Giannerup, eller Genarp Sogn, i Bara Herred.

Slutningen, inde i Valdemar III. Historie:

— „dar umme konde he sinen willen nicht tho der tiid vullenbringen Do moste he van nodes wegene van Selande varen, do he dar j. jar gewest hadde, vnde vor also wedder tho Jutlande.“

3. (K. 34.) En anden Papirs Codex i Quart, af oven-
anførte Plattydste Kronike, ligesledes skrevet i 16de Seeulum,
og ender til Slutning med samme Linie som den foregaaende.
Begyndelsen paa Fortalen er derimod lidet forskellig.

4. Dansk Ruumkronike. Papirs Håndskrift i meget stor
fol. Paa Titelbladet overst: Denne Bog hør mig **Karren Schram**¹⁾, sallige **Lauritz Brockenhussis** till Egeskou, til:
Och haffuer ieg sielss latit binde og schrifflue samme Bog,
korteligen besattet om alle Kongernis Historie met deris ass-
malling for Ihukommelsis skuldt.

Neden paa Titelbladet: Karren Schram meth eghenn handt. Paa
Bindet 1597.

Kroniken begynder med „Homlle Dans Fader, war en Dom-
mer,“ og gaaer til Frederik II. Død.

Enhver Konges Billed er malet paa et eget Blad i fuld
Legemsstorrelse med Vandfarver. Under ethvert af disse Billeder
har Karen Skram skrevet en kort Anmærkning, eller et ganske
summarisk Indhold af Rimene, fra Begyndelsen intil Christian
I. f. Ex. Lother Dans Son: „En Thirann.“ Skold: „En
god Konge.“ Halban, Frodes Son: „En Thirann som slo
tho aff sine brodre ihiell, for hand wille ene raade for Rigeth.“
Roe: „En god Konge, som lod bygge Roschylde.“ Umblet:
„denne Konge gjorde seg gall, oc saa bleff en meetig Konge.“
o. f. f. — Rimene over Umbleth ere heelt udskrevne af den
gamle Ruumkronike; saaledes folges denne temmelig, ogsaa ved de
øvrige, især ældre Konger; dog ikke uden Forkortninger, og ab-
stillige Afsigeler og Forandringer ved endel af de sildigere.

5. Et Håndskrift i Octav af Broder Nielses danske

¹⁾Karen Skram, en Datter af Hr. Peber Skram til Urup, og
Elsebe Krabbe. Hun var født 1544 eller 45, døde i sit 81de År
1625, og er begravet i Overndrup Kirke i Fyen. (D. Atl. VI 717).

Riumkrønike, fra Slutningen af 15de, eller Begyndelsen af 16de Aarhundrede. Det er defect, og gaaer fra Historien om Am- leth til Valdemar Christoffersen. Indeni ere flere Blade udrevne.

6. Et foliobind, (K. 7. Gl. Nr. 67.) indeholdende:

- a. Fortale til den danske Historie. (ufuldendt.)
- b. Det gamle og forudv. danske Konge-Register.
- c. Om Riger og Regimenter, og synderlig de fire Monarchier.
- d. Danorum Migrationes & præclara facinora per univer- sum sere orbem. (Danst.)
- e. „Om kongeligt Regemente oc huad Ceremonier, som holdis vdi woris danske Kongers Kroning, som bleff brugt vdi Kong Fredrich den Andens Kroning vdi København 1559.“ (Synes at være original).
- f. g. Antiquitates locorum variorum in Regno Daniæ. — Antiquitates Gotlandiæ opera Mag. Nic. Petrei. (Begge paa Danst.)
- h. Mag. *Christ. Petrei* „Første Bog om Konning Dans Afføde.“

Begyndelsen: „Der stander y den gamle norske Kro- nice, som Bisshop Isleff stref, at denne Konning Dan haffde to Døttre, den ene hedde Drotte, den anden Dags- red“.... Slutningen: „Jeg haffer nu strefuit heri Dan- markis Kronike, disse forne 16 Kongers Kronicker, att alde stuslde vide att de waare Konning Dans Daatters Born oc affomme.“

Hæromdentslig er ogsaa a—d Fragmenter af Christiern Pedersens Danske Kronike¹⁾. Af h. haves Affrischter i de københavnske Bibliotheker; maaske ogsaa af de øvrige Stykker.

- i. Mag. *Chr. Petrai Sancti Sebaldi Cronica exscr.* 1699.
- k. Konning Gustavi Adolphi Cronings Historie vdi Sve- rige Aar 1617. (Med adskillige Actstykker og Documenter.)

7. (K. 1.) Fol. Umbra Saxonis Grammatici Danorum Historiographi, tempus & annos singulorum regum Daniæ,

¹⁾ Om Håndskriften til denne, og dets uheldige Skiebne efter Forsatte- tens Død, s. Historisk Tidsskrift, III. S. 629.

Interregna quoque & colonias indicans, per Nicol. Petracum exarata. (Med en Dedication til Frederik II. Cantuler Niels Raað.)

8. Et foliobind („ex donatione Dela Gardiana“), indeholdende:

a. *Steph. Iohannis Stephanii Chronologiae Danicæ Systema diffusius uberiori narratione, repræsentans varias rerum danicarum chronologias ex diversis Codd. mss. & aliis monumentis collectas.*

b. Antiquitates rerum danicarum a Canuto III. ad Margaretam. („Incerti auctoris, ex Cod. ms. Regiae Bibl. Hafniensis Sign. A. 9.“ — „Arnoldus Hvitfelldt possidet.“ stiftet til Antiquitets-Collegiet af Sam. Puffendorf 1687.)

c. En dansk Chronologie, „ex vetustissimo quodam codice.“ 1074—1255. og 1095—1147. Uden Event oversat af Latin.

d. Chronologia rer. danicarum secunda, Auct. Cornel Hamsfortio ab ao. 687 ad a. 1448, ex Cod. ms. Bibl. Reg. Hafn. sign. E. 32.

e. Chronologia Islandico-Latina 740—1205. e. Cod. membr. antiquissimo communicavit M. Brynolfus Suenonius.

f. Collectanea Chronologica ex Calendario Martini Petrei, Abb. Sorensis. (Efter Årets Maaneder og disse Dage. Januar—December.)

g. Chronologia danica, inchoata a Nic. Petracø, deducta per Conr. Aslacum ad a. 1648, cont. ab Olaø Wormio.

9. (Gl. Nr. 65; „ex donatione Dela Gardiana.“) Et foliobind, indeholdende en betydelig Deel historiske Excerpta og Collectanea, vedkommende Danmark, alle uddragne af Manuskripter ved Steph. Joh. Stephanius, og strevne med hans egen fine, høist tydelige og ziirlige Haand.

Heriblandt er især mærkelig: „Designatio variorum Documentorum & Antiquitatum, pertinentium, vel ad conscribendum, vel illustrandam Historiam danicam, quæ mihi subinde a Bibliothecario Reg. Academiæ Hafn. tradita sunt, inde ab A. 1640.“ (Fol. 1—79.)

10. 4to. (K. 27.) Documentum de origine Regni

Daniæ ex Dano Israelita. (Med en Dedication til Christian IV. af Forfatteren Vilhadus Nicolaus.)

11. (K. 43.) 4to. *Hermannii Chytræi*, Weiani, Rerum Danicarum opusculum in decem libros distinctum.

(I latinske Hexametre. Jeg antager det at være det originale Manuskript. Det er indbundet i presset Læderbind, med forgylt Snit. Paa Siderne af Bindet: Christian den Fierces bekendte Navne-Ciffer og Symbolum: R. F. P., det danske Vaaben, og Årstalet 1598.)

12. 4to. En dansk Krønike paa Ruum, fra Gomer til Christian IV. (Med adskilligt Appendix, hvoriblandt en lang historisk Bise i 150 Vers om Calmars Indtagelse af Kong Christian IV., og et langt Eventyr i Prosa "om Hween imellem Siellandt och Skaane" o: om Hogen, Sifred, m. fl. Kæmpers Bedrift. Til Slutning: "Denne Historie er udføret i Nøseby A. 1603 den 26de og 27 Martii af et gammelt mustende Parpit paa Latin, og sagdes at were M. Jon Jacobsens Haand, som nu er Professor i København.")

13. (K. 18.) 4to. *Bertilli Canuti de magnitudine danica Panegyricus.*

Et zjærligt Haandskrift; maastee med Forfatterens egen Haand; stienket til Antiquitets-Collegiet af Envoyen W. J. Coyet. Mai 1680.

14. (K. 24.) 4to. *Magni Matthæi Regum daniæ Series.* En smuk Affrift.

15. (D. 51.) 4to. Almindelig (og dansk) Chronologie, fra Verdens Begyndelse til A. 1580.

(Har to forskellige Hænder, og især fra A. 1500 mange danske historiske og politiske Optegnelser; hvoriblandt endel specielle Sager og Omstændigheder, som kunde fortælle Ommerksamhed.)

16. (K. 35.) 4to. Rerum Danicarum fragmenta ex vetustissimis Norvegorum commentariis historicis (sive mavis Islandorum) translata. A. D. 1596.

17. (K. 39.) 4to. *De regni Daniæ statu præsente Expositio*, cui accessit eiusdem *Chorographia*, in præcipuas distributa provincias & insulas, &c. — sicut & in fine succineta de regno Scotie narratio. Quæ omnia e Bibliotheca *Henr. Ranzovii* euulgata A. C. 1591.

(Paa Latin; paa mange Steder forandret, rettet og suppleret ved en anden, formodentlig H. Ranzow's egen Haand.)

18. (K. 33.) 4to. *Nic. Münster* Compendium historicum a Waldemaro 4to ad Fredericum 2dum.

(Med en Stemtavle.)

19. 4to. *Willichi Westhovii Historia Canuti VI.* ex Danicis Arnoldi Huitteldi monumentis concinnata & latine scripta. p. p.

20. (K. 26.) 56 Blad. 4to. En dansk Chronologie fra 1448 til 1560. Har mange Begivenheder, og fortiente at giennemgaaes.

(Foran findes nogle affrevne Documenter; bag efter: Catalogus Episcoporum Ripensium, m. m. Ribe Stift vedkommende.)

21. (K. 14.) Fol. Manuskript til A. Hvitsfeldts Kronike af Kong Christian II., med egenhændige Rettelser og Tillæg af Forfatteren.

22. Fol. Serenissimi Domini *Friderici Dan. Regis* ad Christierni Fratris Responsio. 4to. (Titelen strevet med Joh. Stephanii Haand.)

23. Fol. *Nic. Kragii Annalium Liber.* (Christiani IIII*ti*). Afbrudt i Året 1550.

24. En Jordebog fra 1552 paa Alt Hr. Mouriz Glussen's (Krognos) Gods¹⁾. Et Foliobind. — Denne

¹⁾Mouriz Glussen Krognos var en Søn af Hr. Oluff Stigsen, til Bollerup, Danmarks Riges Raab, og Anne Mourits Datter (Gyldestierne). Han var født henved A. 1500, døde paa „Skoldenæs“ (Skoldnæsholm) 1551, og ligger begravet i Ringsted

mærkværdige Jordebog opregner ikke allene alle de meget betydelige Jordeierdomme i Danmark, som i Midten af det 16de Aarhundrede ved Aar og Gjestermaal vare i to adelige Familiers Besiddelse; men den meddeler ogsaa, ved sin ualmindelig fuldstændige og noisagtige Indretning, en Mengde diplomatisk-historiske Esterretninger, Godserne og Familierne vedkommende, og udmaerket sig tillige ved de Registrer paa alle, Jordegodserne vedkommende Breve, som den indeholder, og som fra 1532 have været bevarede med en Omsorg og Orden, der selv i et Gods-Archiv fra vor Tid ikke funde være større. En noget udsørgere Angivelse af Indholdet vil dersør ikke være overslodig.

Paa Titelbladet læses:

"A. D. 1552²⁾) tha lod ieg *Eline Gøye* till Clauxhollm, Salig Hr. *Mouritz Olsöns* essterleuerske, vdschriissue och giöre thenne rette Jorde-Bog paa alt myn kære Hosbundis, salige Hr. *Mouritz Olsöns* Jorde-Godtz baade federne och möderne; som hand wdi werre haffde, der Gud kaldit hannem — — desligeste mytt egitt federne og möderne Godtz, y huor det ligge y all Danmark."

Kirke, med Liigsteen over ham og hans Frue, Ellen eller *Eline Give* en Datter af Hr. *Mogens Gise* til Krenckerup, Danmarks Riges Hofmester, og Mette Albrets Datter, som (efter de mig af Hr. *Gand. Rasmussen* meddelede genealogiske Hylæninger) var en *Bydelsbach*. *Mouritz Klussens* og *Eline Gises* Son *Cluf Mourichen Krognos*, f. 1535, døde 1573 Jun. 25, som den sidste Mand af Slægten. Paa sit Yderste begierte han „at hans Sværd moatte lægges i Graven med ham; thi han havde ført det som en ærlig Mand imod sit fædrene Riges Fiender, og andensteds, hvor Bechor gjordes.“ (Klevensfeldt.) Han havde en Søster *Mette Mouritz Datter*, gift med Hr. *Holger Rosenkrantz* til *Bolsler*, Danmarks Riges Marsk og Stattholder i Jylland. Hun døde 1558. Sept. 26. *Ellen Gise* gistede sig anden Gang med *Vincenz Juul*, (der druknede under Bornholm 28de Sept. 1579). Efter et 1558 af hendes Son og Svigersøn (*Holger Rosenkrantz*) udstedt Document, beholdt hun for sin Livstid „Brentved“ (Bregentved) *Hovedgaard* og Gods; hun døde 1563. (Rasmussen.)

²⁾Som var Karen efter hendes Husbondes Død, da Sonnen i sit 17de Aar endnu var umyndig.

Hr. Mouris Olufsen's fornemste fædrene Gods var Bolserup i Skaane, hvis Tilliggende først opregnes i Jorddebogen. Til denne Hovedgaard hørte da 10 Møller, 4 „Aaledrætter“, og omrent 276 Gaarde, hvoriblandt nogle faa „Fæster“. Desuden eiede han 165 Bondergaarde af Strogods i Jylland, som opregnes; og endelig Bregentved Hovedgaard i Sjælland, som da han havde 28 Bondergaarde.

Hernæst opregnes Fru Elline Goyes (eller Giese's) fædrene og modrene Gods, som var Clausholm¹⁾, i Galten Herred, med 83 Bondergaarde (hvoriblandt nogle „Boel“) og 3 Møller; desuden af Strogods 25 Bondergaarde i Sjælland, 13 Gaarde i Lolland, og 13 i Skaane.

Ester Enkesruens Gods folger en Jorddebog over hendes Forældres Gods; nemlig først Faderens, Mogens Axelsen Goye, til Krenkerup, Danmarks Riges Hofmester.²⁾ Den begynder med et alfabetisk Register over Byer og Gaarde, med Henviisning til Brevene, som lyde paa enhver af disse, baade i Lolland, Falster, Sjælland, Langeland („Lauind“) og Jylland. Derefter folger den egentlige Jorddebog, med Angivelse af enhver Gårds Landgæld; og efter denne en meget fuldstændig Registrant over samtlige Breve, vedkommende alt Godset, med Åar og Datum angivet ved ethvert Brev. Denne Fortegnelse optager 41½ Blad, eller 83 Foliosider, Indholdet af ethvert Brev er noagtigt og fuldstændigt meddeelt; og desuden ved mange Breve forskilte Omstændigheder, som vedkomme dets Udstedelse, eller Arvesagir og andre Familielivsforhold.

Fra Fol. 85—89 folger Jorddebogen over „Magnus Goye, Danmarks Riges Hofmesters moderne Gods“; nemlig

¹⁾ Denne Hovedgaards Huse og Bygninger beeltes imellem Albrekt Gise og hans Svigersøn Hr. Mouris Olufsen 1546. s. det mærkelige Delingsbrev, der giver et saa interessant Bidrag til Kunstselskab om de danske Herregaardes Bygningsmaade i 16de Aarh. D. Mag. VI. S. 346—48.

²⁾ Af de Herregaarde, der nedenfor nævnes, til Mogens Giese Son Axel Gise, Danmarks Riges Raad (d. 1537) Gunderslevholm, og efter dennes Død, Broderen Eskild Gise (d. 1560); Albrekt Gise til Krenkerup; Falk Gise (d. 1554) Skierup (i Mols Herred).

Skiørø Hovedgaard „paa Haanes i Øphjæsel“, med 7 Mæller og 121 sterre og mindre Bondergaarde.

Fol. 90—95. Jordebog over „Fru Mette Alberts Dotter af Torbenfeldt, hendes fødrene Gods. Hun var Hr. Mogens Goyes første Hustru.“

Fol. 96—104. „Register paa alle de Breve, som lyde paa Fru Mettes Fædrene Gods.“

Fol. 105—119. Jordebog over „Fru Mette Albrechts Dotters Modrene Gods.“ — Fol. 120—141. Register paa Brevene, som lyde paa dette Gods.

Fol. 142—218. Register paa Mogens Goyes Kibeb-Gods i Jylland, Sjælland, Slaane, Hyen, Falster, Lolland og Langeland; og over Brevene paa samme Gods. („Elxholm, Gunderslevholm, Krenkerup, alle 3 Gaarde lod Hr. Mogens Goye bygge af Ny.“)

Fol. 221 b. læses til Slutning folgende om Brevkisternes Indretning paa Hr. Mogens Goyes Hovedgaarde:

„Paa huer af thesse iij for^e hoffuit-gaarde staar it Skab fuld med Skuffskister, som bressuene ligge vdi, oc vden paa huer Skuffkiste staar en bogstaf oc it tall, Saa at paa then förste Skuffkiste, som staaer öfuerste i thet förste Rum i Skabet, ther paa staaer A ij, paa then anden staaer A ij, oc saa A iij. Paa thet andit rum staaar B ij, B iij, oc saa fremdelis. Ligesaadanne bogstassue, oc saadan itt tall som staar neden paa huer Skuffkiste, saadan en bogstass oc tall staar oc bag paa huert bress, som ligge i then samme Skuffkiste o. s. v. (De samme Signaturer af Bogstaver og Tal findes tilspiede i Registrerne ved ethvert Brev, for saaledes at funne sege dem i vedkommende Stuffer.)

„1532 lod Hr. Mogens Goye først schriffue then Jordebog, som thenne Bog er vd esster schressuit“ — Og havde han disse Lehn af Kongen: Kallundborg, med alle de Lehn, dertil i lang Tid haver ligget, nemlig Arsherred, Esveherred, Odsherred, Nygaardslehn, Starsholmslehn, Samsø, m. m. Torup, med Galten Herred, Holbierg Herred, og Gierløv Herred. Wignes Birk i Lolland, „som er 52 Gaarde.“

Gavnø Kloster med tilliggende Lehn. Ring Kloster, med alle tilliggende Lehn og Gods.

25. *Caroli Dantzæi, Galliarum Regis legati literæ (ab Ao. 1575 ad ann. 1586) ad Regem, Reginam proceresque Galliæ datæ, durante legatione in Dania¹⁾*

En meget vel skrevet Copiebog af Danzæi Rapporter. Bag efter disse følger endel Breve fra fyrtelige Personer og Andre til Danzæus. Haandskriftet har tilhørt Steph. Joh. Stephanius „ex donatione V. Cl. Claudii Plumii, I. U. doctoris & Prof. in Academia Hafniensi. A. D. 1614. 18. Aug.“

Først: «Les affaires du Comte de Boduell,» paa Franss. En Note, efter Bothwells Førerindring til hans Beretning, melder Danzæus, at han havde modtaget denne Memoire, dat. Malmoe, den 13de Jan. 1568 «au Chateau de Malmö, le 13 Janv.» og præsenteret den til Peder Øre og Johan Friis den 16de Januar.

Et andet Exemplar af «Correspondance de Charles Dantzaï, Ministre de France a la Cour de Dannemark» findes i Bibliotheket paa Drottningholm, og menes at være Danzæys originale Udkast til hans Depecher, da man deri finder „Netteßer, som han selv paa flere Steder har gjort.“ Dette Exemplar indebefatter ligeledes fun Breve fra Årene 1575—1586, og man har derefter ladet disse Depecher aftrykke i «Handlingar rörande Scandinaviens Historia.» XI. Del. Stockh. 1824.

¹⁾ *Carolus Danzæus* (Charles Danzay) kom hertil under Christian III. i Året 1550, og døde i København, omrent 80 År gammel, 1589. Hr. Cons. Raad Werlauff bemærker: at neppe negen anden fremmed Minister ved vort Hof har tilbragt saa lang Tid (39 År) her, i denne Egenståb. Det er bekjent, at han, paa sit Hofs Begne, var en af Underhandlerne eller Mæglerne ved den Stettinske Fred 1570, og at han lagde Grundstenen til Uranienborg paa Hveen. Efter Werlauff har han meddeelt, hvad der om Danmarks Geographie og Statistik forekommer i G. Mercator's Atlas. (Denne Geograph døde 1594. Af hans Atlas findes anden Udg. Amsterb. 1600 Fol. i det store Kongelige Bibliothek.)

26. (K. 8.) Fol. En Historie af Syvaarskrigen imellem Danmark og Sverrigé, paa Tydst. Henved 600 Sider.

27. (K. 2.) Fol. „En sand och warhaftig Historia om den langwarende Krig og feyde som sig begiffuit haffuer oc bestandit i mange aar emellom Danmark och Sverrigé.“

(Den svenska Syvaars-Krig.)

28. Fol. En, som det synes, noget ældre Uffrift af Historien om den svenst-danske Syvaars Krig.

29. Fol. «Bellum Sueicum Friderici II. & Erici XIV. authore *Axelio Gyldenstierne*.»¹⁾ Paa Danst. — Begyndelsen: „Meget at schrifue och moet at tale eller dichte, uden Sandhed er derhos duer det intet; saa findes her dog mange Skandskrifter och Skriedsboger att være beschreffne och i Prent vdgangne om den Krig, huilchen nu stander i mange Aar imellem Danmark og Sverrigé.“ o. s. v.

Haandskriften ender saaledes: „Da sende Konning Johan sine Sendebud N. N. til Konning Friderich Anno & die N. N. att begge deris Bud maatte da mode ved Grenzerne. Reliqua desunt.“ (150 pag.)

30. 4to. „En sand Historie om den Krig och Feide som som sig begiffuit haffuer imellem Danmark och Sverig; fra 1561 til 70.“

(En god Uffrift.)

31. Vera & brevis expositio causarum quibus Ser. Princeps Fredericus II. ad propulsandam Sueciæ Regis Erici vim atque injuriam iuste & necessario fuit adductus. 1564.

32. Fol. (Gl. Nr. 12.) Udschrift af endel Forordninger,

¹⁾ Hos os findes ligeledes (fornemmelig i det store Kongl. Bibliothek) endel Haandskrifter af en, eller snarere et Par forskellige samtidige Historier af denne Krig, som aldrig fuldstændigere ere trykte, og hvoraf een tillægges Axel Gyldenstierne som Forfatter; hoorimod i et andet Haandskrift af denne Krigs Historie Jonas Turzen nævnes som Forfatter. (Ios. ogsaa Resens Fort. til Frederik II. Krone p. 2.)

Domme, Markessielsbreve, m. m. fra Frederik II. og Christian den Fierdes Tid.

33. Af en gammel Copibog ex Consistorio Wisbyensi. 1753. Kongl. Maj. Commissariers Forordning, (som er Iver Juel, Holger Rosenkrantz och Axel Arnsfeld) Borgere og Bonder paa Gulland anlangende. 1618. 30 Aug.

(Afskriften er deels ved Langebeks, deels ved en anden, uden Ebibl svenst Haand; formodentlig skrevet da Langebek var paa Gulland.)

34. 4to. *Henrici Ranzovii, producis Cimbrici, Bellicus Commentarius, libris VI. distinctus.* Francof. ad M. a. C. 1595.

35. Om Kongernes Mede ved Ulfshæk. „Ex Autogr. in Archivis Rosenholm“ 1761. Med Langebeks Haand. Han har tilsvigt: „Uden Ebibl Chr. Thomsen Sehesteds egen Haand.“ 3 Blade. Fol.

36. Historia obsidionis Hafniensis.

(Paa Latin; kort, udgør omrent 30 Blade i 4to.)

37. 4to. Kort og sandfærdig, i danske Vers forfattet Beskrivelse over de Svenskes Landgang paa Lolland, m. m. sammenstrevet 1659 af N. P. Sarstrup.

(En smuk Afskrift. Har tilhørt Langebek, som har skrevet Titel paa Bindet.)

38. (K. 22.) 4to. *Willichii Westhowii historicæ veritatis expeditio in Schyticam Jani Minoris Svemensis retorsionem, qua homo iste iniquam scriptoris gothici maleficentiam adversus Petrum Parvum Rosæfontanum tueri laborat.*

(Fortsalen dateret: Nessapoli (Mæsby?) Idib. Sextil. 1614.)

39. (K. 37.) 4to. To andre Afskrifter af det foregaaende Skrift af Will. Westhow¹⁾.

¹⁾Han var en Præsteson fra Bosow i Stiftet Lübeck, f. 1577, som, efterat have studeret ved mange Universiteter, kom til Danmark 1603, Historisk Tidskrift IV.

40. Fol. (Gl. Nr. 61.) Stats - Handlingar, rörande Danmark og Holland. 1641.

41. Fol. *Resenii descriptio Hafniæ.*

42. Fol. (Gl. Nr. 67.) Bergens Byes Privilegier, Kongebreve, Domme og andre Documenter, denne Stad vedkommende, m. m. (Gaaer fra Kong Hagen Magnussen intil Christian IV. 1609.)

En god og meget læselig Ufstrift, som udgør et tykt Folio-Bind; men har mange rene Blade. Foran paa Bindet Rosenfrantzernes Vaaben med Understrift: Erik Rosenkrantz Ottesen. 1562.

43. Et Bind, som indeholder 31 gamle norske Actstykker, kongelige Forordninger og Breve, med flere Documenter, afskrevne i XVIde Sec. (Det ældste er af 1296; det siddigste af 1523.)

44. (Uden Signatur.) En nyere dansk Oversættelse af Guletingssætten, skrevet i 16de Sec.

45. 4to. (Har Nr. 212.) En paa Dansk og Latin fassatet statistisk Beskrivelse over Sverrigé, skrevet i Midten af 17de Aarhundrede.

46. "Beskrivelse over Friderici Quarti Udenlandstreise som Kronprin^g. 1692." (Med Langebeks Haand.) Reisebeskrivelsen er paa Tydsl.

og gjorde her et Slags Elyte som latin^{sk} Hospoet m. m. Fra 1604 — 1608 var han Rector ved Hertufsholm; blev gift 1611 med en adelig Jomfru Anna Sparre, og nobiliteret af Christian IV., som ogsaa 1619 aflagde ham med et Canonicate i Lund. "Endspændt han var Comes palatinus og Poeta laureatus, holdes dog hans Vers for at være ikun maabelige." D. Worm. Lexikon II. 573. her, og i Mollers Climbria lit. Tom. I. opregnes alle hans latinske Skrifter; men det ovenansorte Stridskraft imod Job. Messenius, hvoraf Ufstrifter ogsaa haves paa Københavns Bibliotheker, er albrig trykt; saalidt som den ovenansorte Historia Canuti VI.

47. 4to. *Inscriptiones Roskildenses. Ms.*

(Denne Titel uden paa Bindet er med Langebeks Haand.)

48. Syenske Antiquiteter. Anno 1605. d. 5te Jun.

Paa Titelbladet: Jørgen Kaass, mpr.

49. (K. 29.) Et Haandskrift i Quart indeholdende:

a) Erik af Pommerens og Carl Knudsens Historie. (Af Claus Petri.)

b. En lidén Undervisning och kort Beskriffelse om Gronland (og Island.)

c. Om Gronland, udscrevet af den gamle norske Kronike. A. 1596.

d. „Røsen thell Gronland.“ (8 Blade, en gammel, slet og ulæselig Cursiv-Skrift.)

e. „Sandfærdig Beretning om then Gronlandsreise som Kongl. May. 3 Skiff gjorde Aro. 1605. Alexander Leyel.“

(Er en meget kort Skibs-Journal paa 5 Blade.)

f. En kort, original gammel Skibs-Journal over en anden Gronlandsreise, uden Aarstal, fra 27de Mai til 4de Oct. og uden Navn, men skrevet af den commanderende Capitain selv. (3 Blade.) Han tog med Magt 5 Gronlændere ombord, hvoraf 1 døde underveis.

g. Beskrivelse over Gronlands Søfort.

h. En anden vidtfligere Beskrivelse over samme, tilligemed et gammelt, med Pennen tegnet Kort.

i. Chronica Monasterii Sorensis. m. m. (trykt i Langebek Script. Tom. IV.)

(Til Slutning nogle flere ubetydelige Stykker.)

50. (K. 38.) 4to. *Florilegium historicum, primum, continens historiam quindecim seculorum a C. Iulio Cæsare, usque ad tempora Maximiliani primi. — Florilegium histor. secundum, de seculo Lutherano.*

(Et meget zürligt, fint skrevet Haandskrift, ligner meget Steph. Joh. Stephanii Haand; men hans Navn findes

ingensteds; og jeg ved ikke, om det kan passe til de Data, som forefindes. Ved Enden af *Florilegium primum*:

Absolutum Rostochi. Die prid. non. Mart. 1623.

ligeledes ved Slutningen af *Florileg. secundum*:

Absol. Witeberge. die 12 Mai 1621. Exaratum Rostochii Prid. Cal. Ian. 1622.)

51. *Holger Rosenkrantz* «Opera theologica,» i 5 tykke Foliobind; en zíirlig Uffstrift, hvori findes foran i 1ste Deel Forf.'s Portrait, et meget vel stukket Kobber i Fol. (formodentlig af Sim. de Pas, som nævnes i Nyerups Lex. S. 502.) med H. Rosenkrantz' Alhnetavle.

52. Et Pergaments Haandskrift af Henrik Harpestrængs Læge- og Urtebog paa Dansk, 45 Bladé i Quartformat, hvoraf de to første optages af Registeret, som dog først begynder paa anden Side af det første Blad. Siderne have i Almindelighed 28 Rader, og ere linierede med horizontale Linier imellem Raderne, samt dobbelte verticale Linier ved begge Enden af samme. Haandskriften, som kiendeligen er yngre, end den af mig udgivne Københavnske Codex, antager jeg at være fra Begyndelsen eller første Halvdeel af 14de Aarhundrede. Sprogsformen er ogsaa noget nyere, end i vor Codex, og heller ikke heelt igennem saa correct og consequent i Skrivemaaden, som denne. Det stockholmske Haandskrift fundgior sig ogsaa som en nyere Recension, ei allene ved en ganste forstellig Orden af Artiklerne, men ved en Mængde Tilsetninger og betydelige Forandringer, hvilke i det Hele ere af saadan Art, at man seer, Skriveren ikke blot har tillagt, men hyppigen givet Meningen med flere Ord og i vidtløftigere Omstyrning, for at giore den tydeligere. Denne Recension er derved bleven betydeligt afgivende fra den Københavnske Codex, saa godt som i enhver Artikel, endftindt Indholdet i det Bæsentlige næsten altid er det samme. Der findes imidlertid Artikler i det stockholmske Haandskrift, som flettes i vort; og omvendt.

Ligesom det forstnævnte (der i Alt har 140 Artikler; min Udgave i det Hele 142) er et Vidne mere om Udbredelsen og den oprindelige Bestaffenhed af den Henrik Harpestræng tillagte Urte-

og Lægebog, (for en Deel en dansk Bearbejdelse fra XIIIde Aarh. af Macer de virtutibus herbarum) saaledes viser ogsaa dette stockholmske Haandskrift, ligesom flere yngre hos os, at man til forskellige Tider har behandlet Affristerne af det oprindelige Arbeide med temmelig Billaarlighed. Da jeg agter paa et andet Sted at meddele Indhold og Sprogprøve af den stockholmske Codex, kan jeg her forbige dette.

53. Et Pergaments-Haandskrift i Quart af Jydske Lov fra 14de Aarhundrede. Ender med Capitulet: Vm hethæ Bryn.

54. (Gl. Nr. 41; nyere 31.) Et Papirs Haandskrift i Quart, 93 Blad, med dobbelte, ved fine Linier adskilte Columner, indeholdende en dansk Oversættelse fra det 16de Aarhundrede (1459) af Joh. Mandevilles bekjendte *Itinerarium Hierosolymitanum*¹⁾. Haandskriften er af en synderlig Bestaf-

¹⁾Johan de Mandeville (Monteville, Magnovillanus) var født i St. Albans i England, af en adelig Slægt. Foruden Lægekonsten, hans Hovedfag, havde han ogsaa lagt sig efter Theologie og Mathematik. Hans hyl til at kiende fremmede Verdensegne driv ham til at forlade sit Fædreland 1322, og at begive sig over Frankrig til Constantinopel. Han tilbragte derefter ikke mindre end 33 Aar i Orienten (hvor han formodentlig som Exe fandt sit Dophold), i Palestina, Egypten (hvor han en lang Tid gjorde Dienste i Sultanens Krigshær), Ethis opien, Arabien, Persien, Armenien, o. s. v. 1355 vendte han endelig som en formuende Mand tilbage til England; men maa have paanh forladt sit Fædreland, siden han 1372 (eller 1371?) den 17de Novbr. dode i Lüttich, som hans Gravskrift udviser („Vir nobilis, Dom. *Ioannes de Mandeville*, alias dictus ad barbam, Miles, Dominus de Campde.“) (Jof. bl. II. *Io. Balei Scriptor. illustr. Britanniae Catal. Bas. 1559. Fol. p. 478. 79. Cas. Oudini Comm. de Script. eccl. ant. Lips. 1722. Fol. p. 1093—94.) Bestrielsen over hans Reise i Orienten, som han selv skal have forsattet baade paa Latin, Fransk og Engelsk, er betydeligt ældre end Breidenbachs bekjendte Reise til det hellige Land (1483—1484) men af langt ringere Værdi i geographisk og ethnographisk Henseende, da den er opfyldt med urimelige og eventyrlige Opdagelser. Imidlertid har den (maaske netop herved) gjort ualmindelig Ynde i ældre Tider. Man har fra det 15de Aarhundrede 3 forskellige latinske Udgaver, i Ato, uden A. (B. Reg.) og Trykkessted; og en Udgave. Zwoll. 1483. 4. Pax Italienst er den udgivet*

senh.d, der ei kan forklares anderledes, end at det er en Sammensætning af to forskellige danske Overfættelser af samme Skrift (fra 1459 og 1535). Det er tillige forbundet, og der finder en Forvirring Sted i Følgen af Capitlerne, hvorved i eet af disse (c. 4.) mueligen noget af Texten mangler. Fol. 1. og 2., ere kiendeligen strevne med en anden og nyere Haand end alt det øvrige, og have ikke de fine Linier, hvormed Columnerne paa de øvrige Blade ere afsilte og omgivne, saaledt som de med Rødt strevne Rubriker, eller Angivelsen af Capiternes Indhold og Tal. Disse to Blade indebefatte de 3 første Capitler og Begyndelsen af det 4de. Fol. 3—16. indeholde, i Følge Overfæsterne med Rødt, Cap. 13—22; Fol. 17 hører uden Tvivl efter Fol. 3 og til 4de Capitel. Fol. 18—27 indeholde Cap. 5—13. Fol. 28, anden Columne indtil Fol. 93, b, indeholde Cap. 23—50 uden Ufbrydelse. Følgende Sprogsprover ville tillige oplyse Haandskriftets Forfattere og Alder; og vi erfare heraf at den ældste og interessanteste af de to Overfættelser (ved Munken Ole Jacobsen i Graabrods-kloster i Næstved), som paa to Blade nær udgjør hele Haandskriften, er fra 1459, og saaledes omtrent samtidigt med den danske Krumkronike fra Christian I. Tid.

Fol. 1. a. Col. I. «Her begynness een bogh, som man kaller veyledher aff englandh ok tel thet-hellie landh som iherusalem i liggher, och sydhen thee andre landh paa hysidhe mæreth, hwylken som først worth giorth i een stadh som heedher Leodicia ponne galische mool aff en riddhere som hedder *iohannes off mandewylle*, aar essther gutz byrdh twsenne try hundredæ ok halff trediesintz tywæ och paa

i Mailand 1480. (B. Reg.) i Bologna 1488, foruden 5 andre Udgaver fra det XV. Aarhundrede 1491—97; (Venezia 1496. B. Reg.) og 6 nyere fra 1504—1567. Paa Spansk udkom den i Valencia 1488 og 1540. Fol. Paa Fransk i Lyon 1480 og 1487, foruden fire senere Udgaver, hvoraf den sidste i Lyon 1542. 4. — Paa Engelsk (i hvilket Sprog Bogen længst har fundet Læsere) er den tidligste Udgave: London (Winckyn de Worde) 1499. Øtte sildigere engelske Udgaver næae lige fra 1503 til 1727. — Paa Tydsk ere de to ældste Udgaver trykte i Augsburg 1481 og 1482; fem senere i Straßburg 1484—1507; og den sidste i Frankfurt 1580.

thet fæmpte, ok sydhen ey lækth ther eſther wor hun i then samme stædh om seth ponne latyne, ok nw ar eſther gutz byrdh *thusene ok fæmhundredæ ok trætywe ok paa thet fierde* wor hun seth aff lathyne ok paa danskæ aff een hedherlik clærk, som hedher hær *Pædhær Haræ* i roskylle biscopeſſ dömæ.“

Prøve af Cap. 47: (den ældre Ovſættelse af 1459.)

Af ten öö som bracmannorum hetær, oc andre öör.
ca^m XLvij.

Nw tennæ forſcrefnæ öö ligger hoos mith udi presbiteri Iohannis rige, oc tet ſalk ther boor te æræ hetningæ, te hafuæ een god enſolligh naturælic leſneth, te æræ ey girighæ, ey hofſerdigæ, ey awensyugæ, ey wredhæ oc ey ouerſlödigæ, tee sweriæ ey, te lyuæ ey, te ſuigæ ey huer annen, te giøræ arbeydæ meth theræ legomæ, te hollæ . . . thet bud at te giøræ huer annen ſom the hafuæ vellæ, the bedæ til then gud ſom alting ſkapt haſuer, oc hobess at fa aſl han-nem thet paradiis ſom oppa iorden ær, te aedæ oc drikkæ lidith, forty leſuæ te longæ, nar nogher aff them giør emodh theris ſedher eller low, hannum bort viſæ te geneten ud aſl landit, oc eſter thy at the leſuæ udi een rethwiss enſollik leſnith, ty fa tee aldræ pestilencia, ey orloff, ey ſtorm, ey hungher.

Slutningen af Haandſtriftet. Fol. 93. b.

Thet er nw pa trediaœ oc træthyuæ aar ſiden iek udfor, oc jek er nw udi thennæ for^de stad *Leodii* huilkin ſom ligger fraa thet engelskæ haff too dags ferdh, ok jek hauer nu vefh ſpurt at te too for^de konungæ ære nw vell forlictæ, thy faar jek nw heem til england, oc vil meth gutz hielp hauæ oppa minæ aller dawæ roo och mak, oc tiænæ then almektistæ gud til myn ſielſſ ſaliched, ſom mek oc allæ the ſom hannum troligæ tiænæ vell giſuæ evigh fred oc glædæ met ſek udi hemmærigiſſ rigæ. Amen.

*Explicit libellus scriptus per fratrem Olauum
Iacobi ordinis sancti francisci Quem fecit scribi fra-
ter Johannes Michaelis gardianus Nestuedensis,*

Anno dñi M. c. d. l. nono. In profesto assuncio-
nis virginis gloriose.

55. (Gl. Nr. 15.) Et Haandskrift i Quart, indeholdende:
a. En nyere dansk Oversættelse efter Latinen af Johannes
de Mandevilles Reise til det hellige Land i A. 1355.

"Af Latine omset paa Danske, Anno D. 1581."

Haanden er meget jyrlig. Bogen, der 1601 eiedes
af Palle Friis, er indbunden i samtidigt Bind. Paa
Bag siden af Titelbladet læses:

"Skipper Niels Gøffrenson er mit Raaffn,
Gud vid mig off Bogen gaffen,
At ieg maa leſſuie och elſte Gud,
Fryste hannon och holde hans Bud.
Gud hielpe mig paa denne Re-
Erlig at leſſue, och vel att doe."

b. En Udkrift af adskillige gamle Skribenters Bøger om
nogle Slags Folk, som med bevæbnede Haand have i fordums
Tid udfaret af disse nordlige Lande.

c. Register paa Herrer, Fyrster og Fyrstinder, og andre Per-
sонаer, som ligge begravne i Ringsted, Sorø og Antvorskov.

56. (K. 47.) Gammel dansk Samling af rimeade
Eventyr; et Haandskrift, der har betydelig Interesse, baade for
Spræglig Literaturhistorien, da det yderligere bestyrker den Er-
faring: at man i Danmark og Sverriga har haft omtrent
de samme af Middelalderens Eventyr, bearbeidede i rimet
Form, og at denne har været næsten den selv samme i begge Lande.

Det er en Papiirs Codex i Quart, strevet i Slutningen
af 15de eller Begyndelsen af 16de Aarhundrede¹⁾, heelt igien-
nem med een Haand, af følgende Indhold:

1. Kronik paa Vers om Kong Artus og Keiser Carl Mag-
nus. (Egentlig er dette Eventyret om Hr. Ivan og Hr.
Gavian, som fortælles af en Ridder ved Kong Artus's Hof).

¹⁾Den findes omtalt og beskrevet i R. Nyerups „Reiser til Stockholm
i Aarene 1810 og 1812“. Rhøn. 1816, S. 90 og flg. De med-
deleste Uddrag ere dog ikke noigagtigt afskrevne; og nogle af Digtene har
Nyerup givet andre overskrifter, end de, som findes i Haandskriften.

Til Sammenligning med andre danske og svenske Haandskrifter af samme Indhold, meddeles her de af mig udstrevne Sprogprøver af dette og de øvrige Eventyr i Haandskriftet.

I Randen paa 1ste Side staer oven til strevet med en dansk Haand, som det synes fra Begyndelsen af 18de Seculum:

„Om Kong Artus og Keyser Karolus Magnus.“

1ste Side. I Nassu fader oc sön og then hellig andh
vil iec meg tage here til handh
Fromme saghe fram ath före,
Them til skiemten, som thet vil höre,
Aff the verdugste konger too
Ther man hawer hörd saffd fraa,
koningh *Magnus* oc koningh *Artus*,
Til dygdh oc ere vare the vii.
Artus var ien koningh aff engeland,
han wand rom meth swerd oc brand.
Han var Keysser ther meth ere,
Oc frelse engeland af högne kiere,
Af then skath, ther romere giorde,
War ingen ther hannom krewe tordhæ.
Annen var Karl magnus koning aff frandsz,
Thet wil iec seye eder til sandsz,
Mod bieden mend for kristen ath stridhe
War ingen frommere i the tide,
End bode thesse herrer, iec seyer eder fra,
The hawe thiere fromhet bewiist saa,
Ath ower alle werden gonger there loff
Hware herrer oc fyrster söge hoff.
Koninge sönner sökte ther hiem,
hertuger oc grewer thiente them.

2den Side. Ridder sönner giorde och saa,
och alle the weder komme moo.
I thenne koningh Artus hans dage
war sterkke kiemper, som liweth torde wowe
For riderskah oc for fruer ere,
thiss werre the nw ferre ere,
for frwer loff wille priis winne,
Man kan them nw neppeligh finne.
Ien saude megh thet jech wil seye,
Och töck (lödh?)¹⁾ megh thet jech wil ey tije,

¹⁾ Det sidste Bogstav er omstrevet og meget uhydeligt.

Om jen rider then edeliste mandh
i hans dawe man ey tōligh fandh.“

Slutningen af dette Eventyr. Fol. 101, b.

Nu haver jech sawdh aff Iwan
Alt hwadhw jech aff hanum skreweth fand,
Oc aldiels inthet lawdh ther til,
ladhe veræ how thet ey tro wil,
Inthet lodh jech ther esther staa
Af thet jech skrewewh for mæg saa.
Tha twsindh vinther try hwndreth aar
sidhen guss födszels timæ wor
och thry aar til thenne timæ,
wor thenne bogh giordh til rimæ.
Ewsemia dronningh, thet mowe i tro,
lodh thenne bogh omwindhæ saa
aff walskæ twngæ och pa worth mall,
Gud nade then edlæ frwes siel,
som dronningh ower Norigæ waræ
medh gudsza nadæ i XIII. aar.
Nw er thenne bogh til ændhæ,
gudh han os sin nodhæ sende,
och giöme hanum ther hinnæ giorde
oc alle the ther bogen hördæ
hemerigis glædhæ for thieræ mödhæ,
och frelsse os allæ fra helwidis nöde.
Amen.

Derefter:

„*Om Kong Artus i Engeland.*“

(Overstiftsen med den samme, øvriga Haandb.)

Fol. 102. „Eth ewentyr tha begynnes heræ,
Willæ i horæ hwræ thet æræ,
tha ma I hæræ forstandhæ
hwadhw the hafsdhæ ther til handhe,
thy aff konningh Artus seye kwnne,
I hans daghe man thet fwnne
thet man inghen herræ wistæ
meræ æwentyr ath fræstæ,
tha willæ gudh hanum hedhen kallæ
borth fra thenne werdhen allæ,
Konningh Artus ther iec mene,
then edelæ stolte, then rene.
Tha leffdhe ther esther bans tidh
ridder och swenne, the waræ blidh,

i engelandh och i bretania
 i franckerighy och i Ispania.
 I normandy then same tidd
 War jen hertwgh hiedhe *Frederik*,
 han war tro och tycteligh,
 for hans troskab blef han righ
 Oc ther for eres han i hemerigh.
 Then tidd then edelæ hertwg *Frederik*
 leffdhe i werdhen sa önckeligh
 tha skiedhæ saa pa jen stwndh,
 han redh ath jeyæ i jen lwndh.“ &c. ¹⁾).

Ender Fol. 143. a.

„Thenne bog som I hawer hördh
 Then hawer Kiesser *Otte* giordh,
 och wenden aff walskæ i tijskæ maal,
 gud nade then edlæ fyrstaæ hans siel,
 nw ær hwn wend i staked timæ
 jen annen tid sat i rymæ
 aff tysk och i danskæ twnge,
 henne maa forstaa bode gamlæ och vnge.
 Tha M. wintre och try C. aar
 syden gusz födelsæ for gongen waar,
 ther til jet aar och moned to,
 tha worte thenne bog dict saa.
 Jech wil nw bogen ænde,
 gud oss sin nadhæ sendhæ.
 gud gywæ them allæ som bogen hörde
 och sa then ther hinne giordhe
 glede for vdhen all ændhæ
 then tid som os skal döden hende:
 Then henne skreff hwn safsde och saa,
 och ther till seye wi allæ jaa.

Amen.

Fol. 103. b. — fol. 119 a.

„Om *Thidrik af Bern*.“

Eth lideth spel achter jech ath skriwe,
 ther man maa tidhen met fordriwe,

¹⁾) Dette er Begynnelsen af Digtet om „Hertug Frederik af Normandie“ som G. W. Gummelius udgav (Stockh. 1822) af det kendte Stockholmske Haandskrift („Drottning Euphemias Visor.“) Den svenske Oversættelse er baade ældre, fuldstændigere og mere correct.

om noger vndher i sordom skieddæ,
 i hwilken man thet lyster ath wedhæ.
 For wor herræ hans födzels aar
 fuld mange vndher i werdhen war,
 storæ mendh och myghet sterke,
 bode blant lege men och saa klerkæ
 Kiemper som myghet vnder mon driwe,
 hwilked jech kan ey heræ alt skriwe;
 dog wil jech skriwe jet lidhet spil,
 ee hwem som lyster ath lyde til.
 I lumbardy ther standher jeth hws
 hwilked man kalder *berneclws*;
 nedhen thet hws, jech sawdhe fra,
 jen stad som kalles *wirona*,
 thet hws otte jen konning rig,
 sterke *dyderik aff bærne han kalled seg.*" o. f. v.

(Ender med Fortællingen om, hvorledes Kong Diderik tog «Lawrin then idle man» og slog ham ihiel „mod jen stien.»)

Fol. 119. a. „Hwad the siden mwn slaa oppaa
 ther wil jech inthet seyæ fra,
 pa thenne tid lade thet saa weræ,
 gud vnde os saa at lewe heræ
 thet wi matte hemerigy faa allæsamen,
 ther til seye wi allæ Amen.“

(890 Vers, efter den med Blyant utsatte Tælling.)

Fol. 119. b. — 146. a.

„*Om Jomfru Constancianobis.*“

„Eth ewentyr wil iech seye fra,
 ee hwo som ther wil lydhe aa,
 af jen mectige konning rig
 man finner nw icki mange sligh.
 wed jen stad hiede *constancia*
 ther laa thet slot han bodbe appa,
 tolff konger jech wil aff skriwe
 the matte hanum allæ skatten giwe
 och skulle hanum til tieniste wæræ,
 thet wil jech seye for sannen hæræ.
 Tha haffde gud thet föweth saa
 hans dronning kunne ingen Sönnar faa,
 dog haffde han mange döttre oc wene,
 som war fawre oc myghet skioñe.

Then yngste datter, om I wil wede,
constancianobis mwn hwn hiedhe.
 hwn war sa wen then Iomfry rig
 ath ingen the andræ war hinne lig,
 bode i neme, och sa i konster,
 for allæ them war hwn jet blomster. o. f. v.

Ender Fol. 146. a. med disse linier:

„Thenne bogh worte dikt i rym
 aar effther gusz födsels tim,
 thet wil jech seye obenbaræ,
 twsind oc iiiij (4) hwndret aar
 firæ sinds tywe pa thet fierde.“ Amen.

Fol. 146. b. — 168. b.

(Om en Konge i Polen og en Konge af Bohmen.)

(I) Nassn fadher och sön och then heligh and,
 vil jech nw tage mæg til hand
 jet rim for eder ath seye
 hwo ther til wil höre och tye,
 och maa seg inghen fra mægh wende
 förræ æn bogen ær læst til ændhe.
 I polen var jæn konningh righ,
 hans dronning war myghet dygdelig
 meth tucht och æræ i allæ sinnæ
 hun war, then edlæ höwske qwinnæ. &c.

Fol. 168. a. b.

„Nw hawer jech edher sawt fra
 hwræ the lode thieres leffnedh gaa.
 Thenne bog worte dict och giord for snyme,
 Oor effter gusz födelsæ tymæ
 twsind firæ hwndret och firæ sinds tywe
 pa thet tridiæ, jech wil ey lywæ,
 tha worte hwn fyrist skreweth och giordh,
 som I allæ hawer seet och hördh.
 Hwo hans nassn wil wede,
Jep Jensen mon han hiedhæ,
 then som bogen satte i ryme,
 Gud vndæ ham roo ewinnelig tyme,
 roo och glede for wden ende
 Gud han os sin nadhæ sendhæ

och vnde os hær ath lewe saa
thet wi maa frygd i hemmerigi faa, o. f. v.

Fol. 169. a. — 200. b. (men efter Fol. 169 er udstaaret eet
eller to Blad.)

Eventyret om Flores og Blantzesflores.

(Nære Overført: „*Flores Bok.*“)

Fol. 169. a. Som jeg i Bogen skrewet saa
och ewentyr the seye fra,
jen hiedne konning foor meth brand
ath öde sancte jacobs land,
thet wor jen myghet meklug mand
Fenix aff apples sa hiedhe han. o. f. v.

Fol. 200. a. b.

Nw hawer thennæ dickt jen¹⁾ ændæ
gud han os sin nadæ sændæ.
Eufsemia dronningh i then timæ
lod sætæ thinnæ bogh (i rimæ)²⁾
lidheth förræ hwn döde
gud frælsæ hinnæ siel aff möde,
saa och then ther hinnæ giorde
och allæ the ther hinnæ hörde,
reth Anger och skreffstemal .
hemerigis gledæ tha songe wor sel,
thet ladæ os gud i hemerig hændæ
ther lewer och styrær for vdhen ænde,
then hinnæ skreff hwn maa och saa
ther til seye wi allæ jaa.

Amen.

Paa Bindet, bag i Bogen: „Seuerenn Mundt lob
thenne Bog bynde y Nye y thet a. M. d. l. x viij.“ (1567.)

¹⁾ Saalebes forekommer ogsaa andensteds i denne Uffrift:

„At noget torde meg icene bestande.“

„At han wille iet sinne (en Gang) til megh sie.“ o. s. fr.

Overhovedet er denne Skrivemaade (der ingensteds forekommer i Ghemens 15** trykte Udgave af Flores,) almindelig i Haandskrifstet (s. flere Exemplar ovenfor) og tyder, ligesom flere Træk i Orthographien, hen paa en jydsk Skriver.

²⁾ Et lidet Stykke af Bladet er her afrevet.

Paa det lese Blad: „Denne Bog hør mig Henrik Mundt til, Anno 1584.“

57. (K. 45.) 4to. Dansk Papir-
Haandskrift, fra Slut-
ningen af 15de eller Begyndelsen af 16de Aarhundrede; hvis
Indhold er:

a. En Vægebog eller Dietetik, indehælt efter Maanederne og
de i dem regierende Himmeltegn; begynder med Mai og ender
med December og „Pisces“:

„*Maius* er ten semte maanedh, taa skal tu late tegh badh;
er taa goth drik, sseneke och malörth eller saluie och isop
och loffuesticke, thet gassner. Item tag ssenicke, agermoniam,
betoniam, gammander, iernueth, väybred, atike, popele, alandh,
ter medh gör teg badh i iij daga, om tu esth siuk holth teg aff
alle ssugle kiöth, æth kyruell, mang tin math met ætike, tag
purgacionem, æth ferst lamme kiöth stekt eller sudet met
ætike eller salse, eller geteköth, och ten salse skal tu saa
göre, tag ij eller iij bladh saluie, rute, ssenicke, perselie, pe-
per, huith lök och ætike eller vin och blommen af eth harth
ægh, Theth stöth alth til samman, och sy thet igenom et
klæde, och lath lithet salth ter til.» v. f. v.

„*Leo* er thet semte Teken, taa er goth ath plante træ,
taa skalh tu icke late teg blodh, thet tekñ regerer hussuodt
och magen och thet ther till hörer, I theth tekñ skal tu icke
bære naagen lækedom till thit hierte eller tin mage, och ey
skall tu tage purgacionem i theth tekñ.» v. f. v. (16 Blade.
Noget flettes, maaſſee et Par Blade.)

b. Eventyr om Kong Artus (eller Hertug Frederik) paa Niüm:

Thet æſſuentyr thet böriæs her,
Velen i höre hure thet ær.
Thaa maagen i her forstaande
huad thet haffuer ter till haande,
The aff konung Artus sige kunne
om hans dage man thet funne,
ath man ingen herre viste
flere æuentyr ath freste,
Thaa thet vars herre velie var
han skulle ey leſſue flere aar,

Konung Artus er ten iæg mena
then ædle förste rene,
thaa ssorgik thet siouæle (runde) borth
ther före maange stolte orth
vorde riddere och fruger sende,
thaa tog thet en ende.
Thet tro hans riddere og ander mæn
ath konung Artus lessuer en,
Taa ey alth met konung enæ,
Ther lessede epter riddere och suæne, v. f. v. (Jrf.
ovenfor S. 154.)

- c. Et Eventyr om Sampson. (i Prosa.)
- d. Eventyr om Didrek van Bern. (Prosa.)
- e. „Eventyr om en Mand och Ridder, och heth Tungulus.“
(Prosa.)

58. (Gl. Nr. 12 b.) Et Quartsbind, med gammel Indbinding, som indeholder:

- a. Et langt plattydøst Digt. (Affristen fra XVde Aarh. anden Halvdeel.)
- b. Et andet plattydøst Digt, med cursiv Skrift, og Aarstallet 1541.
- c. Et plattydøst Digt om Fuglene, med Cursivschrift:

Hir begyndens de vogele sprache,
Velle Nuts mag me dar wt marken,
Vnd nemen dat vol in de synn v. f. v.

- d. Et plattydøst Digt mod Gylderi; i en Samtale imellem en Herre og hans Svend:

„Hir na volget van deme Drencker.“
tilligemed nogle andre plattydske Sager, chronologiske Optegnelser m. m.

- e. Krønike i Prosa om Carl Magnus og hans Kæmper.
(1480.) Uden Overskrift eller Titel; omrent 79 Capitler.

Begyndelsen:

I Frankerygh war en koningh som heth *Pippingus*, hans Husfru heth *Bertha*, the hadde en söön heth *Karll*, Ok ij dotthræ, then ældræ heth *Gylow*, och then yngre heth *Besilet*, Tha Karl war xxxij Aar gammel, tha bleff hans sadher *Pipping* dödh, en dell af Pippings raad wille forrade Karl, Gudz engel kom til hannem ok warede hannom ath. &c.

Begyndelsen af et Cap. fol. XI. lyder saaledes :

Udger Danske hiolth wyt en skow meth M skiolswenne¹⁾ ok smodrenge, ther kam Alorn (c?) som flydde med banereth, tha sade Wdger til synæ men, thenne forrædere hauir flyt fra K. thet wille wij hæfne pa hannum. &c.

Slutningen af denne Skrifte:

«Keyseren for till Pariis, tha wor keyseren Cij gammall. ther æfster wort han siwgr i Pariis, pawen och alle hans gode men komme till hannum, han sade till them, ieg ær nw gammell och siwgr, ath jeg hafluer engen mackt ath stride moth hedningen mere. Thij bedher ieg ether ath i tage Lodarius myn sön till keysere i myt steth. Soo giorde Dauit wet salomon syn sön, ther sade alle ja till, iij Dage ther æfter worth han wigg till Keyser. Syden löffde keyser Karll meth ære: then samme nath keyseren dödhæ, sat sanctus Egidius i eth ærmethe hws²⁾, han haffde waritt keyserens skriftesader, Han soo mer en iij C diaefslæ, han manæde them oc spurde hwart de skulle, the sade wij skulle fare och tage Kr. Karls siel, sanctus Egidius sade, ieg biudher ether undher ihesu christi nailn, faren then samme wegh igen som i fore hiith, lithet ther æfter kommæ diaefslæ lene igen, meth meget skrall och thutede som andræ wifluæ sanctus Egidius sporde hwat them skaddhæ, the swaredhe keyserens siel war pa wegskolen, ther kam then hoffueth lössæ Jacop som i kaller apostel Ok wp fylthæ andræ wæg-skolænæ meth sten, och keyserens siel war so lætthath wii wistæ icke hwort hon bleff, syden fore diaefslænæ syn wegh. Tha keyseren war døtth kam Twrpin ærchebiskop oc mange clerke meth hannum, och smorde hans krop meth balsum oc kledde hannum i kostelege kledhe oc satthæ hannum i kirken wndher alterit och lade hans swerd Rosne ner hannum, oc satte en krone [pa hannum], och offræde hannum sydhen alzwoldig gud i wold, som lessuer och styrer for wden ændhæ. Amen.»

¹⁾ Skjoldsvende.

²⁾ Ærmethe hws, Gremits-Huus.

„Ar æstir gudz byrd Med lxxx sancte marie magdalene
afston i børlum.“ (Borglum Kloster i Vendsyssel.)

Haandskriften har 90 Bladé, med 28 og 29 Linier paa Siden. De
fleste Initialer ere ikke udskejne.

59. (K. 4.) Et gammeldansk Haandskrift i Folio, fra
XVde Aarhundrede, hvis Indhold er:

Fol. 1—20. En dansk Krenike, indtil 1296.

— 21—26. En Bog om ædle Stene. Begynder med:
«*Adhamas hedhær en steen, ther hittes a yderstæ Indiaæ landh.*
Thæn steen (ær) framerst i tall dygtælige stene, han ær at
siwn sagher sosom cristalle, oc lygh at lydh sligdh iern.
Æn maan funne hannum ickæ störæ æn een heslæ nyth, han
ær toch mectugh at iern maa hannum icke skadhæ ok ey
*synderhugge, wten han wordær lagt innen heth buckeblohd*¹).
(Ender øverst Fol. 27 med *Gelacia*.)

Fol. 27—28. Legender om St. Joachim, St. Anna og
Jomfru Maria. „*Thet war en man i israels folk het joa-*
chim aff iudas slæct, han war sin eghen foræhirdæ, ok han
ræddis gud met mildheth i syne godgerninge. &c.

Fol. 39—40. Legende om St. Povels piinsel. „*Vorss*
hærræ eghen dag thær söndagh ær, han ær vtvoldh foræ alle
dægæ forthi at englæ oc archangle glædis aa hannum mer
æn andre daghe.» &c.

Fol. 40—44. „*Af Sancte Margarete.*“

Fol. 44—52. „*Af Sancte Kerstine hennis pynæ.*“ „*Thet*
war en timæ en hellugh möe aff Tyræ, ther hob hasdæ til
vor hærræ, at hun skulde syn mödom vighæ hannum till
tiænistæ.» &c.

Fol. 52—56. „*Af Sancte Cecilie hennis pine.*“

„*En stolt jomfruge het Cecilia, hun haffde vors herris*
ewangelium fialdh (fælet) vti siit brist, oc huérken dagh
eller nat tha lot hun ey aff gudelig talen oc gode böner.» &c.

Fol. 56—60. „*Af Sancta Katerina.*“

¹) *Bvf. Steenbogen i min Udgave af Henrik Harpestrengs Æs-*
gebog, S. 185, hvor man i Indholdet finder nogen Liighed, men
ingen ordret; i det Hele en langt ældre Form, og mere Udførlighed.

Fol. 60—62. „Af Sancte Lucia pass.“

Fol. 62—67. „Af Sancta agnes.“

«Ambrosius biscup sændør qwædie till alle hellughe möör, I skulle gladess oc drage til mynnæ huorlund Sancta agnes var pyndh, at andre möör mattæ ther stirkes aff.» &c.

Fol. 67—71. „Af Sancta sophia oc hennis dottær.“

«Siden vors herræ ord være predicket offuer alluærilden, oc then meglæ kennedom drogh men fra afgude dyrken oc til ath kenne gud drotten.» &c.

Fol. 71—73. „Aff Sancta Marina.“

Fol. 74—157. En Kronicé paa danske Skål om Karl Magnus og om Kong Artus.

(Begyndelsen.)

I Næssn faderss ok söns oc then helliger andæ
Vill iech taghe mech till handhæ
Forom sagher fram at föræ,
them til glæhe ther aa ville höræ,
Aff the verdughe konunger thoo,
ther noget man hördæ at sighe aff, (rettere *fraa*)
Karl magnus oc *koningh Artus*,
til dygdh oc æræ tha vare the fwss.
Artus var konningh aff engelandh,
han vaan Rom meth swärd oc brand,
Han war ther keysere meth megel æræ,
han frelste ok engelandh af horde kæræ,
Then skat ther forwm romere giorde,
oc siden hannum engen kraefslue tordæ.
Anner var *Karll magnus* konning af frans,
och vill iech sige ether thet til saans,
met hedne men fore cristne at stride,
oc engen var frommere i the tiidæ. &c.

Kroniken afbryder nederst Fol. 157. b. Haandskrifstet har endnu 10 rene Blad, omrent af samme Papir. Hver Side har fra 28—31 Verslinier, og saaledes udgjør det Hele vel omrent 2400 Linier eller noget derover. Dette vel bevarede Haandskrift er indbundet i et gammelt, omrent samtidigt Pergamentsbind.

60. (K. 13.) En dansk Bise-Coder i Folio, skrevet i

forste Halvdeel af 17de, eller Slutningen af 16de Aarhundrede, med god og læselig Haand og overhovedet correct. Indeholder 106 Viser; og den 107de begyndt. Dette Haandstrift er af megen Værdi, og indeholder ikke saa ubeklendte Viser, eller saa-danne som flettes i den Nyeruppsle Udgave. Det er benyttet af Hr. Bibliothekar Arwidson i hans ypperlige Udgave af «Svenska Fornsanger. Stockholm 1834—42. 3 Bind. 8vo.

61. „En Wisse Bogh afschellig Slags. Anno 1641, den 22 Martii.“ En Foliant paa 362. Sider men hvoraf kun 71 ere beskrevne, og indeholde mest nyere Viser.

62. Fol. En Historie om den Stormectige Førstis Keiser Alexandri (som kaldis den Store) Konge i Macedo-nien Sødsel, Leffnit, Sæder, Manddom, Dygder ic. Nu først aff Lydssen udset af Peder Pedersøn Galthen. Anno 1584.

(Dediceret, paa 12 Foliosider, af Oversætteren til den udvalgte Kong Christian (Christian IV.) Dedicationen er underskrevet: „Streffuit wdi Wandkifue den 1ste Dag Julii A. efter Guds Byrd 1584.“)

Det er ikke Curtius; men en anden Historie af Alexander den Store, hvorom den danske Oversætter beretter i sin Dedication, at en Hertug Albrekt af Bajern „befalede sin Livdoctor at udslette hende af Latinen paa Lydste.“ — Han tilfører: at han havde ladet sin Oversættelse revidere og oversee ved nogle af de Hoi-lærde udi Københavns Universitet; „oc er af dennem til Prenten samtykt“: — „huilket her til icke kunde skee for min store Fattigdoms Skyld, som ikke kunde udstaae det Forlag, som Prenten til dette mit Arbeide vilde udføre, og nøddes dersore til, denne Historie stristlig at offerere.“ Afstriften er jærlig. Paa Bindet findes forgyldt det danske og mellemborgske Vaaben: med Underskrift: Fridericus II. og Sophia R. D.

63. Susanne, en merkelig Leg udtagen af Bibelen, ved P. Jensen Hegelund. Prentet i København af Matz Winsgaard 1578. (En jærlig Udstrift, af den trykte Udgave.)

64. Proverbiorum danicorum ex communi sermonis usu & familiaribus Amicorum colloquiis selectorum, in Cen-

turias (22.) redactorum Syllage, collecta a Ludovico Pouchio.
1661. 1662. 4to.

Indeholder ikke blot Ordsprog, men ogsaa Talemaader; og deriblandt endeeel ubetydelige. (Man har, som bekendt, en dansk Ordsprog-Samling, udgivet af L. J. Pouc. 1611.)

65. En Afskrift af Cod. chartac. Folio oblongo, inter MSS. A. Magnæi No. 191. Fol.

1. Om de svenske Konger intil Carl Knudsen.
2. Endeeel af den danske Kronike i Hedendommen.
3. En kort Ruumkronike om Sveriges Konger fra Erik I. til Margrethe.

I øvrigt indeholder den originale Codex, som er strelvet 1492, efter Langebeks Optegnelser paa et Blad for i Afskriften, endeeel andre og betydeligere Stykker, Eventyr, et Digt om Skabelsen (?), Alexander den Stores Historie paa Svensk, m. m.) Det synes at være samme Codex, som Hr. Adjunct J. L. Nieh har beskrevet i Forerindringen til sin Udg. af „En Syndares Omwändelse“ (Lund 1842), som han af dette Magnæanske Haandskrift har udgivet.

Endnu maa jeg her tilfoje følgende to danske Haandskrifter af gadeligt Indhold i det Kongelige Bibliothek i Stockholm, hvilke ere optagne, siondt mindre rigtigt, iblandt Afdelingen A. i Antiquitets-Collegiets Manuscripts-Catalog, eller „Andeliga Böcker och Kyrko-Handlingar“:

66. (A. 31.) „Om Christi Pino, Upstandelse och Himmelsart:“ paa Dansk (hvilket sidste udtrykkeligt i Catalogen tilfoies.) Dette paa Pergament i 4to zürligt strevne Haandskrift fra anden Halvdeel af 15de Sec., er defect i Enden, og har tilhørt den danske Dronning Christina. Det synes saaledes at være den samme Codex, „indeholdende en Commentar over Christi Lidelse“, som i Folge Nyerups Reiser i Stockholm 1810 (Kbh. 1812, S. 187) efter en Paaskrift af Christian II. Secretair

Jesper Broeman, havde tilhørt denne Dronning, og af hendes Son Kong Christian var stienket til Johanne, Albrecht van Godes Hustru. Imidlertid omtaler Myrup dette sidstnævnte Haandskrift som tilhørende Rigshistoriographen Hallenberg.

G7. (A. 40.) „En dansk Bonnebog og Lectier til Jomfru Maria og Helgene.“ 4to paa Pergament. Fru Sid sel Bilde har ejet denne Bog, og har ved Enden antegnet sine Barns Godsil fra 1511 til 1519. Den har været i Grev Magn. Gabriel de la Gardies Bibliothek.

Naar man glennemlober Fortegnelsen over denne Samling af Haandskrifter, vedkommende dansk Historie og ældre Literatur, i det Stockholmske Bibliothek, vil man i det mindste finde, at om den ikke indeholder Markværdigheder af første Rang, eller historiske Stykker af den Vigtighed, som f. Ex. Baldemars Jordebog, eller *Liber datus Lundensis* og *Necrologium lundense* (S. R. Dan. T. III.), der ligeledes bevares i svenske Bibliotheker: saa giver denne Samling os ikke ganske faa nye Bevisgelsler til Historien af den tidligste danske Literatur, i det 15de Aarhundrede, og udfylder eller bestyrker vor Kunckab om de første svage Bestrebelses for at danne vort Tungemaal til Skriftsprog, hvilke, som vi ogsaa her erfare, for det meste skyldes Klostergeistlige. Da det, som Tiden har levnet os af danske Sprogonumenter fra det 15de Aarhundrede og Overgangen til det 16de, overhovedet kun er lidet og tarveligt: fortiner unegtelig ogsaa de her optegnede og bestrevne en nærmere Opmærksomhed. Hos vore Naboer, og navnligen i Lund (ved Neuterdahl og Rietz) er i den sidste Tid vaagnet en ny Æver for at fremdrage og beskrive ældre svenske Sprogonumenter. Vi ville haabe, at den Interesse for lignende Foretagender, som i A. 1825—28 var levende nok i Danmark, ikke ganske er uddsd.